

BEZOEKADRES

Koningskade 40
2596 AA Den Haag
070 351 97 51
Nederland

POSTADRES

Postbus 93218
2509 AE Den Haag
Nederland

Agenda Natuurinclusief
t.a.v. Em.prof dr.André N.van der Zande
Postbus 20906
2500EX DEN HAAG

datum	ons kenmerk	contactpersoon
27 februari 2024	-122797/QHG	mw. D. Blom
betreft	uw kenmerk	e-mail
Appreciatie Agenda Natuurinclusief 2.0	-	dblom@uvw.nl

Geachte heer Van der Zande

U heeft de Unie van Waterschappen gevraagd de Agenda Natuurinclusief 2.0 te appreciëren en daarbij tevens aan te geven op welke manier wij kunnen bijdragen aan de Agenda. Hierbij onze reactie. Daarbij geven wij ook aan op welke punten een bijdrage van de rijksoverheid ons zou kunnen helpen.

Wij danken u voor uw initiatief om te werken aan een meer natuurinclusieve inrichting van Nederland, gericht op natuurherstel en -versterking buiten natuurgebieden. De reden dat wij betrokken zijn bij deze Agenda is dat een natuurinclusieve inrichting bijdraagt aan diverse doelen waar de waterschappen ook aan werken. Ten eerste is dat verbetering van de waterkwaliteit: natuurinclusief gebruik van het landelijk gebied leidt naar verwachting tot minder uit- en afspoeling van nutriënten en gewasbeschermingsmiddelen naar het oppervlaktewater. Ten tweede draagt een natuurinclusieve inrichting van stedelijk gebied bij aan klimaatadaptatie door meer ruimte voor groen en wateropvang, en vermindering van hittestress. Zowel in stedelijk als landelijk gebied kan een natuurinclusieve inrichting en natuurinclusief grondgebruik en beheer het watervasthoudend vermogen van de bodem verbeteren en daarmee droogte en wateroverlast verminderen. Ten derde draagt het bij aan de doelen van de waterschappen voor het terugdringen van emissies en voor inrichting op basis van het water- en bodemsysteem.

Tevens dragen waterschappen bij aan een natuurinclusieve samenleving, onder meer in het kader van ons partnerschap van het Deltaplan biodiversiteitsherstel. Denk aan de aanleg van natuurvriendelijke oevers ter verbetering van de waterkwaliteit, vistrappen om de vispasseerbaarheid te waarborgen, werkzaamheden voor klimaatadaptatie zoals de aanleg van waterbergingsgebieden in combinatie met natuurontwikkeling (vb Calamiteitenberging Hooge Boezem), natuurinclusieve inrichting van onze assets zoals rioolwaterzuiveringen (vb schraalgrasland rwzi Driebergen), bloemrijke dijken, etc. In ons [position paper biodiversiteit](#) schetsen we onze inzet op versterking van biodiversiteit, vanuit onze eigen assets, via natuurinclusief waterbeheer. Onder meer via het Blauwgroene Netwerk: de meer dan 200.000 kilometer watergangen en 17.500 kilometer waterkeringen die de waterschappen in beheer hebben. Wij zetten dit werk voort en werken graag mee aan de Agenda Natuurinclusief om deze beweging zowel bij de waterschappen als breder in de samenleving te versterken. Onder meer door samenwerking met andere overheden, maatschappelijke partijen en ondernemers.

De Agenda kent een algemeen deel en een aanpak via tien domeinen: bouw, energie, financiële sector, gezondheid, infrastructuur, landbouw, water, onderwijs & bewustwording, vrijetijdseconomie en bedrijventerreinen. Ik ga hieronder eerst in op het algemene deel, daarna op de domeinen.

Centraal staat 'natuur overal en toegankelijk voor iedereen', dat is een mooi streven. De focus ligt op het versterken van de 70% niet-beschermd natuurgebied in Nederland waarin we dagelijks leven, wonen en werken. Wij kunnen dat steunen in het licht van het streven naar een natuurinclusieve inrichting van landelijk en stedelijk gebied, verweven in alle maatschappelijke sectoren. In de Agenda is ook opgenomen dat de draagkracht van de natuur leidend is; we benadrukken dat dit onlosmakelijk verbonden is met de draagkracht van het water- en bodemsysteem. Als het water- en bodemsysteem leidend is voor de inrichting en het grondgebruik, betekent dat ook winst voor de natuur. We vragen hier aandacht voor bij de uitwerking van de Agenda.

Natuur als oplossing via 'nature based solutions' en 'building with nature' wordt genoemd in het waterdomein maar zou breder toegepast kunnen worden. Uiteraard zijn de waterschappen hier bekend mee; er zijn legio voorbeelden van in het werk van de waterschappen. Zoals de Leuvenumse beek in het beheergebied van waterschap Vallei en Veluwe, de meanderende Dinkel (Vechtstromen), en de IJsselmeerdijk met waterveiligheidsnatuur (Zuiderzeeland). Waterschappen lopen er wel eens tegenaan dat dit lastig te realiseren is als er Natura2000-gebieden in de nabijheid liggen: het realiseren van nieuwe (en meer) natuur kan Natura2000-habitats raken. Het zou fijn zijn als daar een oplossing voor komt zodat het realiseren van nieuwe natuur soepeler verloopt.

Ons inziens kunnen de meekoppelkansen van en tussen de domeinen nog beter benut worden. Zo zet het domein gezondheid in op o.a. vergroening en drinkbare gezonde beken en rivieren. Dit heeft een duidelijke relatie met verschillende domeinen, en met het waterschapswerk. We juichen initiatieven toe ter verbetering van de waterkwaliteit, al is 'drinkbaar' misschien wel wat lastig haalbaar.

Bij domein landbouw is de ambitie een uitstekende water- en luchtkwaliteit. Deze ambitie ondersteunen wij graag. Er wordt o.a. het verminderen van gewasbeschermingsmiddelen genoemd, echter het verminderen van uit- en afspoeling van nutriënten in het landelijk gebied ontbreekt. Daarvoor vragen wij aandacht, omdat het echt nodig is om de waterkwaliteit te verbeteren en de juiste randvoorwaarden te creëren voor verbetering van de biodiversiteit. De landbouw heeft een belangrijke invloed op de waterkwaliteit (zoals hierboven benoemd) en op de (grond)waterkwantiteit (via de watervraag en berekening van gewassen), en daarmee ook op de natuur. We benadrukken dat het grondgebruik moet passen bij de draagkracht van het water- en bodemsysteem. Dat kan betekenen dat veranderingen nodig zijn in bedrijfsvoering of teelten; waaraan gewerkt wordt in onder meer het NPLG. Het mooie van de Agenda Natuurinclusief is dat deze van onderop kan laten zien wat mogelijk is, wat inspirerend is voor anderen.

In domein landbouw missen wij het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer, waarin agrariërs en waterschappen samenwerken aan verbetering van de water- en bodemkwaliteit. En waterschappen worden niet genoemd als stakeholders; we bieden graag aan om in het vervolg van de agenda mee te denken in dit domein. We raden aan om bij de uitwerking van de agenda in het landbouw- en/of waterdomein specifiek in te gaan op veenweide en de vernattingsopgave daar: daar komen water en landbouw bij elkaar. Alleen al bij het zoeken naar een hoger peil, passend bij een (eventueel aangepaste) landbouwfunctie, kun je natuurwinst boeken. Hier liggen kansen voor maatschappelijke diensten zoals koolstof vasthouden, water vasthouden, biodiversiteit versterken en recreatie. Bijvoorbeeld door het realiseren van waterberging rond steden, in combinatie met natuur en recreatie. Meer natuurlijke oplossingen zijn uitgewerkt in de Visie klimaatbestendige veenlandschappen van de Coalitie Natuurlijke Klimaatbuffers (juni 2022). Een ander mooi voorbeeld is het Veen Innovatie Programma (VIP NL), met de veenweidesloot van de toekomst, waarin onder meer de potentie voor biodiversiteit wordt onderzocht. Belangrijk is wel dat er een oplossing komt voor de

problematiek van de rivierkreeften, anders worden inspanningen voor natuur teniet gedaan (bijv. door het afkalven van oevers). We vragen het rijk hierin het voortouw te nemen.

Uiteraard voelen wij ons het meest verbonden met het waterdomein. Wateren vormen natuurgebieden op zich; veel natuur zit onder water en is van belang voor soorten die op het land leven. Water is in de grote ruimtelijke- en natuuropgaven van dit moment een verbindende factor. Niet alleen omdat het netwerk van wateren een verbinding vormt tussen natuurgebieden en voor vele soorten. Maar ook omdat het watersysteem aan de basis staat van de inrichting van ons land. Zonder voldoende (schoon) water geen landbouw, natuur, woningen, bedrijvigheid, etc. Door het veranderende klimaat neemt de druk op dat watersysteem steeds meer toe, en merken we dat de ruimtelijke inrichting en het landgebruik meer rekening moeten houden met dat water- (en bodem)systeem. Waar we voorheen het watersysteem aanpasten aan ruimtelijke functies, zal dat in de toekomst andersom moeten, zeker voor nieuwe functies. Als dat lukt is dat ook goed voor de natuur, omdat er dan minder verdroging zal optreden en de waterkwaliteit zal verbeteren. We ondersteunen natuurinclusief werken, mits passend bij het water- en bodemsysteem.

Verdroging is een van de grote oorzaken van de achteruitgang van de natuur. Het zet ook de productiviteit van de landbouw onder druk, geeft funderingsschade, bodemdaling en beperkt de beschikbaarheid van drinkwater. Waterbeheermaatregelen dragen bij aan natuurherstel, onder meer doordat de natuur minder gevoelig wordt voor stikstof als er voldoende (schoon) water beschikbaar is (Stowa-rapport '[Waterknop](#)'). De waterschappen pleiten er dan ook voor om watermaatregelen meer prioriteit en aandacht te geven bij de transitie van het landelijk gebied. Er kan relatief snel resultaat mee geboekt worden, als één van de benodigde maatregelen (naast bijv. het verminderen van stikstofdepositie), en het heeft niet alleen een positief effect op natuur maar ook op landbouw en drinkwatervoorziening.

Voor wat betreft de investeringsagenda: in de Agenda 2.0 staat hiervoor een aanzet, in het vervolg wordt hier nader invulling aan gegeven. Hiervoor willen we een paar dingen meegeven. Op dit moment is er bijvoorbeeld vanuit het Hoogwaterbeschermingsprogramma alleen financiering beschikbaar voor waterveiligheidsmaatregelen. Dat is anders dan bij Ruimte voor de Rivier, terecht in de agenda opgenomen als icoonproject. Dat programma kende een dubbeldoelstelling (waterveiligheid en ruimtelijke kwaliteit) en combineerde hoogwaterveiligheidsopgaven met andere doelen waaronder natuur. De mogelijkheden voor natuurinclusieve waterveiligheidsmaatregelen, qua financiering en in relatie tot Natuurwetgeving, behoeven ons inziens nadere aandacht. Daarnaast raden we aan om in de investeringsagenda, voor wat betreft een natuurinclusieve ontwikkeling van de landbouw, een link te leggen met het NPLG.

Tot slot benadrukken we dat de Agenda Natuurinclusief een mooi initiatief is dat steun verdient van zoveel mogelijk partijen. Goed dat de Agenda echt het commitment vanuit die partijen zelf laat komen. Zo kan ieder zijn steentje bijdragen, en anderen inspireren. Let er daarbij op dat de 'regeldruk' niet wordt verhoogd. Sluit bijvoorbeeld bij monitoring aan bij lopende monitoringssystemen, zoals vanuit het Deltaplan Biodiversiteitsherstel (of bij waterkwaliteit KRW), en ga geen nieuw monitoringstelsel opzetten. Hetzelfde geldt voor overlegstructuren: sluit bijvoorbeeld bij de genoemde 'water community' eveneens aan bij de bestaande initiatieven, daar zijn er in de waterwereld al heel wat van. Kijk daarbij wel of er nuttige verbindingen gelegd kunnen worden, zoals met drinkwater. En doe dit op een passend schaalniveau, voor drinkwater bijvoorbeeld lokaal.

Speel daarnaast ook in op wat er nog aan zit te komen, zoals de nationale plannen voor natuurherstel in het kader van de EU Natuurherstelwet, en het nog op te stellen *National Biodiversity Strategy & Action Plan* in het kader van de *Convention on Biological Diversity* (Montreal 2022). Het is belangrijk dat de verschillende initiatieven goed verbonden zijn met elkaar en elkaar versterken, ook het eerder genoemde Deltaplan biodiversiteitsherstel. Er zijn veel verschillende initiatieven die elkaar kunnen versterken, maar soms kan het elkaar ook tegenwerken, als de relatie of relevantie niet duidelijk is en het lastig is te bepalen waarop in te zetten.

Samenvattend: we steunen de Agenda, zien verbeterpunten, en zien uit naar en werken graag mee aan het vervolg van de agenda, om de beweging naar een natuurinclusieve samenleving samen tot stand te brengen. We wensen u veel succes met het vervolg van de Agenda.

Hoogachtend,

drs. R.A.M. van der Sande
Voorzitter

